

ALEMMAN MAANVILJELYSOPETUKSEN ALKUVAIHEISTA SUOMESSA.

V. R. Lehtonen.

Vuonna 1940 täyttää alempi maatalousopetus maassamme sata vuotta. Harrastus maatalouskoulun aikaansaamiseen on kuitenkin paljon vanhempi. Merkille pantava sattuma on, että v. 1799 perustettiin Sveitsissä oppilaitos, jossa maataloustöitä ja opetusta käytettiin kasvatustarkoituksiin — koulu ei siis ollut varsinainen maatalouskoulu. Samana vuonna yritti ensimmäinen tanskalainen maanviljelyskoulu alkaa toimintansa, vaikka se oppilaiden puutteen takia vasta v. 1849 pääsikin pysyväiseen alkuun. Edelleen samana vuonna, siis v. 1799, Ylä-Satakunnan entinen kruununvouti *Gabriel Ahlman* testamentissaan lahjoitti 19 500 rdr. silloiselle Kuninkaalliselle huoneenhallitusseuralle ehdolla, että puolet lahjoituksesta oli käytettävä pitäjänopettajien palkkaamiseen, joiden tuli Tampereen ympäristön ja Messukylän köyhille kansanlapsille antaa opetusta järkevän maatalouden tärkeimmissä kohdissa. Kesti kuitenkin vielä neljäkymmentä vuotta, ennen kuin lahjoittajan tarkoitus toteutui ja silloinkin toisessa muodossa.

Saksan ensimmäinen alempi maatalouskoulu perustettiin v. 1818, Norjan 1825 ja Ruotsin 1834. Tunnettu Ultunan maanviljelyskoulu Ruotsissa alkoi 1848 ja Alnarpin 1861. Meidän vanhin koulumme, Mustiala, otti vastaan ensimmäiset oppilaansa v. 1840.

Jo vuonna 1801 kapteeni *A. M. Gripenberg* teki Huoneenhallitusseurassa ehdotuksen, että Ahlmanin lahjoitusvaroilla

olisi perustettava maanviljelyskoulu Tampereen tienoille. V. 1804 uudisti seuran talousvaliokunta ehdotuksen, mutta syystä tai toisesta esitys vieläkin jäi toteuttamatta ja sitten 1808—1809 vuosien sota siirsi kysymyksen pitkiksi ajoiksi. Vasta v. 1834 seuran silloinen sihteeri *L. Arnell* otti kysymyksen uudelleen esille ehdottamalla, että hallitusta pyydetäisiin luovuttamaan jokin suurehko sotilasvirkatalo lammassiitoslaitoksen ja pellavan valmistuskoulun perustamista varten. Ehdotus tarkoitti siis enemmän teollisuuden kuin varsinaisen maatalouden edistämistä ja oli ajan yleisten pyrkimysten ja katsantokannan mukainen. Ehdotus ei kuitenkaan tyydyttänyt laajempikatseista valtioneuvos *L. G. von Haartmania*, joka esitti, ettei olisi rajoituttava vain näihin erikoisaloihin, vaan olisi heti alustapitäen koetettava saada aikaan »täydellinen agronomikoulu». Seura tekikin sen mukaisen esityksen, ja v. 1836 lupasi hallitus koulua varten jonkin sopivan virkatalon Turun tienoilta käskien samalla seura tekemään yksityiskohtaisemman ehdotuksen maanviljelysopiston perustamisesta. Silloiset maatalouskoulut olivat ensi sijassa käytännöllisiä työkouluja ja tarvittiin sellaiselle suuri maatila. Seuran asettama valiokunta ei Turun läheisyydestä löytänytkään mielestään riittävän suurta virkataloa. Lopulta sellainen sentään löytyi Tammelasta ja asetuksella 24 päivältä elokuuta 1839 luovutettiin *Mustialan* everstiluutnantin virkatalo tarkoitukseen käytettäväksi. Jo aikaisemmin oli opistolle luvattu 5 000 pankkoruplan vuotuinen valtion kannatus ja marraskuussa 1840 otti maamme ensimmäinen maatalousoppilaitos ensimmäiset oppilaansa johtajanaan vapaaherra *Sebastian Gripenberg* († 1869).

Asetuksen mukaan oli opiston tarkoituksena: parannetun maatalouden toimeenpaneminen sekä taitavien kartanon voutien ja talonviljelijäin kasvattaminen; paremman karjansiitoksen aikaansaaminen ja taitavien karjakkojen kasvattaminen; parannetun, parhaaksi tunnustettujen ulkomaisten mallien mukaisen pellavanviljelyksen ja valmistuksen toimeenpaneminen sekä hienovillaisten lammasten siitoksen

levittäminen maahan ja taitavien lampurien kasvattaminen. Opistossa piti olla kolme osastoa:

agronomikoulu, jossa oppilaille kumpaakin sukupuolta annetaan täydellinen opetus pellon ja niityn viljelemiseen sekä karjan hoitamiseen Suomessa entistä paremmalla ja tarkoitustaan enemmän vastaavalla tavalla;

pellavanvalmistusopisto, jossa oppilaille samalla annetaan tilaisuus oppia tässä taloudenhaarassa parhaiksi huomattut keinot, sekä

hienovillaisten lammasten siitoslaitos, johon kantakarja on ulkomaalta tuotava ja josta Suomen maanviljelijät voivat hankkia itselleen tarpeellisia siitoseläimiä ja jonka myöskin pitää maksutta lampureiksi harjoittaa henkilöitä, joilla on siihen taipumusta.

Maanviljelysoppilaiden eli kartanonvoutien oppiaika oli 2 vuotta ja oppilaspaikkoja 30. Lampurioppilaiden oppiaika oli 1 vuosi, paikkoja 8. Karjakko-oppilaiden oppiaika 1 vuosi, paikkoja 10 naiselle.

Oppiaineina luetellaan: pellonviljelys, niitynhoito, metsänhoito, kotieläintenhoito, kirjanpito, helpompia keinoja pintaalojen ja tilavuuksien mittaamisessa ja laskemisessa, maalaisrakennusten kustannus- ja ainearvioiden laatiminen, tavallimpien maalajien, hyödyllisten kasvien ja vahingollisten eläinten tunteminen.

Oppilaaksi pyrkijöitä oli runsaasti, jopa niin, että jo viiden vuoden kuluttua saatiin lupa ottaa 10 maksavaa eli »yksityisoppilasta». Tämän osaston nimi oli »Kasvatuslaitos agronomeiksi aikovia varten». Se toimi vv. 1845—1853.

Tässä kehitysvaiheessaan ei Mustiala vielä ollut mikään »agronomikoulu», vaikka se oli sellaiseksi tarkoitettu, vaan kartanonvouti- ja karjakkokoulu. Nikolai I:n hallituskautena kehitys tällä, samoin kuin niin monella muullakin alalla pysähtyi paikoilleen. Vasta Aleksanteri II:n noustua valtaistuimelle alkoi uusi virkeän kehityksen kausi. Useita komiteoja asetettiin pohtimaan toimenpiteitä maan pääelinkeinon kohottamiseksi. V. 1856 päätti hallitus lisääntyneen tarpeen tyydyt-

tämiseksi perustaa 7 uutta maanviljelyskoulua eri osiin maata. Korkeamman maatalousopetuksen järjestämisestäkin tehtiin useita ehdotuksia, jotka johtivat siihen, että Mustiala v. 1858 annetulla asetuksella jaettiin kahteen osastoon:

ylhäisempi osasto, kurssi 3-vuotinen, käytännöllis-tietopuolinen, oppilaspaikkoja 24 (osasto alkoi toimintansa vasta v. 1865);

alhaisempi osasto, kurssi 2-vuotinen, etupäässä käytännöllinen, oppilaspaikkoja 40.

Toukokuun 26 päivänä 1864 annetulla asetuksella perustettiin Mustialaan kolmaskin osasto, nimittäin:

alhaisempi meijeriosasto naisoppilaita varten (alkoi 1865) ja edelleen 1879 vielä neljäskin osasto:

ylhäisempi meijerikoulu.

Alhaisemmalla osastolla l. varsinaisessa maanviljelyskoulussa oli opetus v:n 1881 ohjesäännönkin mukaan edelleen etupäässä käytännöllistä. Pääsyvaatimuksena oli sisäluvun ja kirjoituksen taito sekä jonkinlainen harjaantuminen laskemaan kokonaisilla luvuilla. Tietopuolisina aineina mainitaan opetetun: kirjoitusta, luvunlaskua, maantiedettä, kasvien tuntemista, maanviljelysoppia, kotieläinoppia, metsänhoitoa, kirjanpitoa ja piirustusta, joihin kaikkiin käytettiin noin 500 tuntia vuodessa. Koko tietopuolinen oppimäärä opetettiin ensimmäisenä vuotena ja kerrattiin toisena. Opetus lienee tapahtunut luennoimalla. Toukokuun 1 p:stä marraskuun 1 p:ään oli yksinomaan käytännöllisiä töitä. Alempi osasto lakkasi 1897.

Vuosina 1840—1890 oli Mustialassa oppilaita:

ylhäisemmällä maanviljelysosastolla	297
» meijeriosastolla	31
alhaisemmalla maanviljelysosastolla	782
» meijeriosastolla	67
karjakko-oppilaita	62
1-vuotisella »isäntäkurssilla»	11

Yhteensä 1 250

Edellä jo mainittiin hallituksen v. 1856 tekemästä päätöksestä perustaa 7 uutta maanviljelyskoulua eri osiin maata. Ne perustettiin sitten seuraavassa järjestyksessä:

Jouhkola Tohmajärvellä vv. 1857—1867.

Korsholma v. 1859 (oikeastaan jo v. 1846). Ruotsinkielinen, toimii edelleen.

Koivikko Muhoksella v. 1859 (toisen tiedon mukaan jo 1853), toimii edelleen karjanhoitokouluna.

Otava Mikkelin pitäjässä v. 1852. Toimii edelleen.

Leväinen Kuopion pitäjässä, vv. 1860—1894.

Maaskola Viipurin pitäjässä vv. 1860—1863.

Söderkulla, Sipoossa vv. 1863—1919. Ruotsinkielinen.

Uusia kouluja perustettiin jatkuvasti senkin jälkeen, kun 1858 vuoden ohjelma oli saatu toteutetuksi.

V. 1867 perustettiin *Tarvaala*, Saarijärvellä. Toimii edelleen.

Senaatin toimesta julkaistussa vihkosessa »*Yhteenveto sisäntulleista kertomuksista Suomen maanviljelyskoulujen toimesta vuonna 1870*» mainitaan edellisten lisäksi vielä: *Birilä* Raisiossa, *Korpela-Autio* Viipurin pitäjässä ja *Jokisaari* Nivalassa.

1874 perustettiin *Kurkijoki*,

1885 *Tuorla* Piikkiössä ja *Orismala* Isossa-Kyrössä,

1886 *Osara* Hämeenkyrössä ja *Simananniemi* Liperissä,

1888 *Haga* Saltviikissa Ahvenanmaalla,

1889 *Harju* Virolahdella,

1894 *Peltosalmi* Iisalmen pitäjässä,

1896 *Latokartano* Lappträskissä, *Peksala* Angelniemessä (ja *Jokisaari* Nivalassa?),

1897 *Långsjö* Somerolla, *Elisenvaara* Kurkijoella, *Seppälä* Kajaanissa, *Pääskylähti* Säamingissä ja *Haapapuro* Nurmeksessa sekä

1898 *Verho* Padasjoella ja *Soanlahden* koulu.

Yhteisenä piirteenä tämän aikakauden (käytännöllis-tietopuoliset koulut) kouluille voidaan mainita, että ne kaikki olivat sijoitetut suurille tiloille, opetuksessa panttiin pääpaino

käytännölliselle työlle ja oppitunnit, mikäli niitä pidettiin, sijoitettiin siten, että säännöllinen päivätyö siitä mahdollisimman vähän häiriytyi. Kurssi oli yleensä kaksivuotinen. Oppilaiden heikoista alkutiedoista johtui, että ammattineissa täytyi tyytyä varsin vaatimattomiin alkeisiin. Opetus annettiin molemmille vuosikursseille yhdessä ja se tapahdettiin yleensä luennoimalla.

Kun Korsholman jo v. 1846 perustettu »agronominen mallitila» v. 1859 muutettiin maanviljelyskouluksi, määriteltiin sen tarkoitukseksi: taidon, käytännöllisen harjaantumisen ja kätevyuden antaminen nuorille miehille täydellisemmässä maanviljelyksessä sekä sen tähden valmistavienkin tietojen antaminen, mikäli niitä tarvitaan maamiehen ammatissa. Koulussa — kuten useissa muissakin — oli myöskin 2-vuotinen karjakko-osasto naisille.

Söderkullan maanviljelyskoulun ohjesäännössä määrättiin tietopuolista opetusta annettavaksi syyskuun 1 päivästä toukokuun 1 päivään vähintään 4 tuntia päivässä.

Tarvaalan maanviljelyskoulun ohjesäännössä vuodelta 1866 säädettiin, että koulun tuli pääasiallisesti käytännöllisellä opetuksella ja harjoituksen avulla antaa työtätekevän luokan nuorukaisille taitoa ja kätevyyttä järkipäiseen maatalouteen kuuluvien töitten toimittamisessa ja johtamisessa sekä antaa karjakko-oppilaille opetusta karjanhoidossa. Viimeksimainituille määrättiin sitä paitsi annettavaksi opetusta maitotaloudessa ja »maamiehen talouden hoidossa».

Vuonna 1874 toimintansa alkaneen Kurkijoen opiston vouti- ja työnjohtajaosaston oppijakso oli kolmivuotinen, joista ensimmäinen käytettiin sisäluvun, kirjoituksen ja laskennon sekä luonnonopin ensimmäisten käsitteiden opettamiseen. Toinen ja kolmas vuosi olivat samanlaiset kuin Mustialassa. Tietopuolista opetusta annettiin marraskuun 1 päivästä toukokuun 1 päivään joka arkipäivä klo 6—8 aamulla ja 6—8 illalla. Karjakko-osasto oli täälläkin tietopuolinen, 2-vuotinen ja yksinomaan naisille. Karjakko-oppilaiden pääsyvaatimuksena oli: hyvä maine, terve ruu-

miinrakenne, välttävä taito sisäluvussa ja kyky ymmärtää annettua opetusta.

Otavan koulun ensimmäisen ohjesäännön mukaan koulun tarkoituksena oli: antaa täyteen ikään päässeille rahvaan lapsille, kumpaakin sukupuolta, tilaisuutta käytännöllisesti oppimaan sellaista maataloutta, joka on järjestetty tieteellisille perusteille ja soveltuu paikkakunnan omituiseen maaperään ja ilmanalaan. Oppiaineina mainitaan seuraavat: uskonto, sisäluku, luonnontieteen alkeet, käytännöllinen mittausoppi, pinta- ja avaruusmittausoppi, maalajien ja tunkiosekoitteiden tunteminen, yksinkertainen laskuoppi sovelletuna maatalouskirjanpitoa varten, aine- ja oikeinkirjoitus-, piirustus ja työkalujen kuvioiminen.

Maanviljelyskoulujen johtajista kiintyy huomio ensi sijassa itseoppineeseen talonpoikaan *Antti Manniseen*, joka luontaisen lahjakkuutensa ja hellittämättömän tarmonsensa avulla kohosi aikakautensa maatalousmiesten eturiviin. Hän syntyi 1831 Mikkelin maalaiskunnassa ja osoitti jo nuorena poikana erikoista luku- ja opinhalua. Oleskeli 1856—57 Helsingissä käyden sieltä käsin tutustumassa Mustialan opistoon siellä kuitenkin opiskelematta. Teki kesällä 1857 opintomatkan Ruotsiin ja tuli samana vuonna vastaperustetun Jouhkolan maanviljelyskoulun johtajaksi. Kun Leväisten koulu perustettiin 1860, kutsuttiin Manninen sen johtajaksi ja toimi siellä kuolemaansa asti. Mannisen kirjallinen toiminta on, ajanoloihin nähden, huomattava. Jouhkolassa ollessaan hän julkaisi kirjasen »*Pikku Suonviljelijä*» ja mukaillen toimitti oppikirjan »*Lyhykäinen Maanviljelys-oppi Kysymyksissä ja Vastauksissa*». V. 1860 hän sai Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran palkinnon 800 markkaa kirjastaan »*Mietteitä Kato vuosista Suomessa*». Kirjasellaan »*Niittyin korjuusta Savon maassa*» hän voitti Mikkelin läänin Maanviljelysseuran palkinnon. Perusti yhdessä kuopiolaisen tohtori Edvin Nyländerin kanssa sanomalehden »*Tapio*», johon ahkerasti kirjoitteli. Mannisen toimelias ja aloiterikas elämä päättyi lavantautiin 1866.

Aika vuodesta 1840—1890 oli käytännöllis-tietopuolisten maanviljelyskoulujen aikaa. Jo kahdeksankymmen- ja erittäinkin yhdeksänkymmenluvulla alkaa ilmetä tyytymättömyyttä vallitsevaan järjestelmään. Vuoden 1890 lopulla antoi ehdotusta maanviljelyskoululaitoksen uudelleen järjestämiseksi tekemään asetettu komitea mietintönsä. Niistä muistutuksista, joita komitea teki, mainittakoon seuraavat:

1. Alkeistiedot oppilailta ovat kouluun tullessa olleet liian pienet, joten maanviljelyskoulut ovat saaneet toimia kalleina kansakouluina.

2. Koulut ovat varsin vähän suoranaisesti hyödyttäneet maanviljelijäimme enemmistöä, pienviljelijöitä, johon mainitaan syyksi se, että pienempien tilojen omistajien talonpoikien on vaikea jättää kotiansa kahdeksi tai kolmeksi vuodeksi mennäkseen maanviljelyskouluun; useimmat oppilaat ovat menneet työnjohtajiksi tai muille, vieraille aloille.

Jo v. 1889 aloitti Harjussa toimintansa uusityyppinen maamies-talvikurssi. Uudet virtaukset saivat yhä enemmän kannatusta, komiteoja asetettiin kysymystä pohtimaan ja vuosisadanvaihteen jälkeen toteutettiin maatalouskoululaitoksen täydellinen uudistus. Nykyään toimii enää vain 6 käytännöllistietopuolista 2-vuotista maanviljelyskoulua.

Maanviljelyskouluillamme on oma varsin huomattava merkityksensä maamme sivistyshistoriassa. Niiden vaiheita on toistaiseksi varsin vähän selvitelty. On sellaisiakin kouluja, joista tiedetään vain, että virallisten tietojen mukaan olisi senkinniminen koulu pitänyt olla olemassa, mutta onko se todella toiminut, on epävarmaa. Toivottavasti nämäkin kysymykset ennen pitkää saavat selvittäjänsä.